

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Tredje Afdeling)

24. oktober 2018*

»Præjudiciel forelæggelse – område med frihed, sikkerhed og retfærdighed – retternes kompetence på det civil- og handelsretlige område – forordning (EF) nr. 44/2001 – artikel 23 – værnetingsklausul indeholdt i en distributionsaftale – erstatningssøgsmål anlagt af forhandleren angående leverandørens tilsidesættelse af artikel 102 TEUF«

I sag C-595/17,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af cour de cassation (kassationsdomstol, Frankrig) ved afgørelse af 11. oktober 2017, indgået til Domstolen den 16. oktober 2017, i sagen

Apple Sales International,

Apple Inc.,

Apple retail France EURL

mod

MJA, som kurator for konkursboet efter eBizcuss.com,

har

DOMSTOLEN (Tredje Afdeling),

sammensat af formanden for Fjerde Afdeling, M. Vilaras, som fungerende formand for Tredje Afdeling, og dommerne J. Malenovský, L. Bay Larsen, M. Safjan (refererende dommer) og D. Šváby,

generaladvokat: N. Wahl,

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

efter at der er afgivet indlæg af:

- Apple Sales International, Apple Inc. og Apple retail Frankrig EURL ved avocats F. Molinié, J.-C. Jaïs og C. Cavicchioli,
- MJA, som kurator for konkursboet efter eBizcuss.com, ved avocats J.-M. Thouvenin og L. Vidal,

* Processprog: fransk.

- den franske regering ved E. Armoët, E. de Moustier og D. Colas, som befuldmægtigede,
  - Europa-Kommissionen ved M. Wilderspin, G. Meeßen og M. Heller, som befuldmægtigede,
- og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 5. juli 2018,
afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 23 i Rådets forordning (EF) nr. 44/2001 af 22. december 2000 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område (EFT 2001, L 12, s. 1).
- 2 Anmodningen er blevet indgivet i forbindelse med en tvist mellem selskaberne Apple Sales International, Apple Inc. og Apple retail France EURL på den ene side og MJA, som kurator for konkursboet efter selskabet eBizcuss.com (herefter »eBizcuss«), på den anden side angående et erstatningssøgsmål, som sidstnævnte selskab har anlagt med henvisning til en tilsidesættelse af artikel 102 TEUF.

Retsforskrifter

EU-retten

- 3 2., 11. og 14. betragtning til forordning nr. 44/2001 er affattet således:
  - »(2) Visse forskelle mellem de nationale regler for retternes kompetence og for anerkendelse af retsafgørelser virker hæmmende for det indre markedes funktion. Det er tvingende nødvendigt at vedtage bestemmelser, der kan gøre reglerne for retternes kompetence på det civil- og handelsretlige område ensartede og forenkle formaliteterne med henblik på en hurtig og enkel anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser truffet i medlemsstater, der er bundet af denne forordning.
- [...]
- (11) Kompetencereglerne bør frembyde en høj grad af forudsigelighed og være baseret på sagsøgtets bopæl som det principielle kriterium, og dette kompetencekriterium bør altid kunne gøres gældende, undtagen i enkelte velafgrænsede tilfælde, hvor det på grund af sagens genstand eller af hensyn til parternes aftalefrihed er berettiget at lægge et andet tilknytningsmoment til grund. For at gøre de fælles regler mere gennemsigtige og undgå kompetencekonflikter bør juridiske persons bopæl defineres selvstændigt.
- [...]
- (14) Friheden til at indgå aftaler om værneting for parter i andre aftaler end forsikrings-, forbruger- og arbejdsaftaler, hvor en sådan aftalefrihed bør være begrænset, skal respekteres, dog med forbehold af de bestemmelser om enekompetence, der er fastsat i denne forordning.«

- 4 Artikel 23, stk. 1, i forordning nr. 44/2001, som er indeholdt i forordningens kapitel II, afdeling 7, der bærer overskriften »Aftaler om værneting«, bestemmer følgende:

»Såfremt parterne i tilfælde, hvor mindst en af dem har bopæl på en medlemsstats område, har aftalt, at en ret eller retterne i en medlemsstat skal være kompetente til at påkende allerede opståede tvister eller fremtidige tvister i anledning af et bestemt retsforhold, er denne ret eller retterne i den pågældende medlemsstat kompetente. Medmindre parterne har aftalt andet, er denne ret eller disse retter enekompetente. En sådan aftale om værneting skal være indgået:

- a) skriftligt eller mundtligt med skriftlig bekræftelse, eller
- b) i en form, der er i overensstemmelse med den skik og brug, som parterne følger i deres indbyrdes forhold, eller
- c) inden for international handel, i den form, der er i overensstemmelse med en sædvane, som parterne har eller burde have kendskab til, og som inden for sådan handel er almindelig kendt og regelmæssigt fulgt af parter i aftaler af samme type inden for den pågældende handelsbranche.«

Fransk ret

- 5 På tidspunktet for de faktiske omstændigheder i hovedsagen var artikel 1382 i code civil (borgerlig lovbog) affattet således:

»Enhver handling foretaget af en person, der dermed forårsager skade på en anden person, medfører en erstatningspligt for den fejl, denne har begået.«

- 6 Artikel L 420-1 i code de commerce (lov om handel) fastsætter:

»Samordnet praksis, overenskomster, udtrykkelige eller stiltiende aftaler eller sammenslutninger – det være sig direkte eller indirekte via et selskab inden for koncernen, som har hjemsted uden for Frankrig – er forbudt, såfremt disse har til formål eller til følge at forhindre, begrænse eller fordreje konkurrencen på et marked, især når disse:

- 1° begrænser adgangen til markedet eller hindrer andre virksomheders udøvelse af fri konkurrence
- 2° hindrer en prisfastsættelse via de frie markeds kræfter ved kunstigt at fremme en prisstigning eller et prisfald
- 3° begrænser eller kontrollerer produktion, afsætning, investeringer eller teknisk udvikling
- 4° opdeler markeder eller forsyningskilder.«

- 7 Artikel L 420-2 i lov om handel har følgende ordlyd:

»En virksomheds eller koncerns misbrug af dominerende stilling på det indre marked eller en væsentlig del af dette er forbudt under de betingelser, der fremgår af artikel L 420-1. Misbrug kan navnlig bestå i salgsnægtelse, kombinationssalg eller diskriminerende salgsbetingelser samt i afbrydelse af etablerede forretningsforbindelser, der alene skyldes, at handelspartneren afslår at acceptere urimelige forretningsvilkår.

For så vidt som det kan påvirke den konkurrencemæssige funktion eller struktur, er det endvidere forbudt for en virksomhed eller en koncern at misbruge den økonomiske afhængighed, som en virksomhed, der er dens kunde eller leverandør, befinder sig i over for virksomheden eller koncernen. Misbrug kan navnlig bestå i salgsnægtelse, kombinationssalg, forskelsbehandling som omhandlet i artikel L 442-6, afsnit I, eller i sortimentsaftaler.«

Twisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

- 8 Den 10. oktober 2002 indgik det irske selskab Apple Sales International en aftale med eBizcuss, hvorved sidstnævnte blev anerkendt som godkendt forhandler af produkter af mærket Apple. Den eneforhandlingslignende aftale, i henhold til hvilken eBizcuss påtog sig at forhandle medkontrahentens produkter, indeholder en værnetingsklausul til fordel for de irske retter.
- 9 Klausulen, der er affattet på engelsk, havde i distributionsaftalens seneste udformning af 20. december 2005 følgende ordlyd:

»This Agreement and the corresponding relationship between the parties shall be governed by and construed in accordance with the laws of the Republic of Ireland and the parties shall submit to the jurisdiction of the courts of the Republic of Ireland. Apple [Sales International] reserves the right to institute proceedings against Reseller in the courts having jurisdiction in the place where Reseller has its seat or in any jurisdiction where a harm to Apple [Sales International] is occurring.«
- 10 Hovedsagens parter er uenige om den præcise oversættelse til fransk af udtrykket »and the corresponding relationship«, der enten oversættes med »et la relation correspondante« [»og det tilsvarende forhold«] (eBizcuss' oversættelse) eller med »et les relations en découlant« [»og de deraf følgende forhold«] (Apple Sales Internationals oversættelse).
- 11 Uanset denne uoverensstemmelse kan klausulen oversættes som følger:

»Nærværende aftale og det tilsvarende forhold [eBizcuss' oversættelse]/og de deraf følgende forhold [Apple Sales Internationals oversættelse] mellem parterne er undergivet og skal fortolkes i overensstemmelse med irsk ret, og parterne anerkender de irske retsinstansers kompetence. Apple [Sales International] forbeholder sig ret til at anlægge sag mod forhandleren ved retterne på det sted, hvor forhandleren har hjemsted, eller i et hvilket som helst land, hvor Apple [Sales International] har lidt skade.«
- 12 I april 2012 anlagde eBizcuss sag for tribunal de commerce de Paris (handelsretten i Paris, Frankrig) mod Apple Sales International, det amerikanske selskab Apple Inc. og det franske selskab Apple Retail France med påstand om erstatning som følge af illoyal konkurrence og misbrug af dominerende stilling i henhold til artikel 1382 i borgerlig lovbog, artikel L 420-2 i lov om handel samt artikel 102 TEUF.
- 13 Ved afgørelse af 26. september 2013 tog denne ret Apple Sales Internationals indsigelse om manglende kompetence til følge med den begrundelse, at der var fastsat en værnetingsklausul til fordel for de irske retter i den aftale, som dette selskab havde indgået med eBizcuss.
- 14 Ved dom af 8. april 2014 forkastede cour d'appel de Paris (appeldomstolen i Paris, Frankrig) eBizcuss' indsigelse mod afgørelsen.
- 15 Cour de cassation (kassationsdomstol, Frankrig) ophævede ved dom af 7. oktober 2015 denne dom med den begrundelse, at cour d'appel de Paris (appeldomstolen i Paris) havde tilsidesat artikel 23 i forordning nr. 44/2001, således som Domstolen fortolkede denne i dom af 21. maj 2015, CDC

Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2015:335), idet den havde taget hensyn til den værnetingsklausul, der var indeholdt i aftalen mellem eBizcuss og Apple Sales International, selv om klausulen ikke henviste til tvister angående ansvar som følge af en overtrædelse af konkurrenceretten.

- 16 Ved dom af 25. oktober 2016, der blev afsagt efter henvisning fra Cour de cassation (kassationsdomstol, Frankrig), tog cour d'appel de Versailles (appeldomstolen i Versailles, Frankrig) den af eBizcuss fremsatte indsigelse til følge og hjemviste sagen til tribunal de commerce de Paris (handelsretten i Paris).
- 17 Apple Sales International, Apple Inc. og Apple Retail France har iværksat appel for den forelæggende ret til prøvelse af denne dom, idet de i det væsentlige har gjort gældende, at såfremt et selvstændigt søgsmål i konkurrenceretlig forstand er opstået i anledning af aftaleforholdet, bør der tages hensyn til en værnetingsklausul, selv om klausulen ikke udtrykkeligt nævner et sådant søgsmål, og det ikke forinden af en national eller europæisk myndighed er blevet fastslået, at der foreligger en overtrædelse af konkurrenceretten.
- 18 Den forelæggende ret har anført, at den i mellemtiden har fået kendskab til en dom afsagt af Supremo Tribunal de Justiça (øverste domstol, Portugal) den 16. februar 2016, Interlog og Taboada mod Apple. Denne sag angik ligeledes Apple Sales International og en tilsvarende, generelt formuleret værnetingsklausul. Supremo Tribunal de Justiça (øverste domstol) fastslog, at klausulen fandt anvendelse på parterne under en retstvist angående et tilsvarende angiveligt misbrug af dominerende stilling i henhold til EU-retten, hvorfor den konkluderede, at de portugisiske retter savnede kompetence.
- 19 Under disse omstændigheder har Cour de cassation (kassationsdomstol) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:
  - »1) Skal artikel 23 i forordning [...] nr. 44/2001 fortolkes således, at den tillader den nationale ret i en erstatningssag anlagt af en forhandler mod den pågældendes leverandør i henhold til artikel 102 TEUF at anvende en værnetingsklausul, der er fastsat i kontrakten mellem parterne?
  - 2) Såfremt det første spørgsmål besvares bekræftende, skal artikel 23 i forordning [...] nr. 44/2001 da fortolkes således, at den tillader den nationale ret i en erstatningssag anlagt af en forhandler mod den pågældendes leverandør i henhold til artikel 102 TEUF at anvende en værnetingsklausul, der er fastsat i kontrakten mellem parterne, herunder i tilfælde hvor den nævnte klausul ikke udtrykkeligt henviser til tvister vedrørende ansvar som følge af en overtrædelse af konkurrenceretten?
  - 3) Skal artikel 23 i forordning [...] nr. 44/2001 fortolkes således, at den tillader den nationale ret i en erstatningssag anlagt af en forhandler mod den pågældendes leverandør i henhold til artikel 102 TEUF at se bort fra en værnetingsklausul, der er fastsat i kontrakten mellem parterne, i tilfælde af at en national eller europæisk myndighed ikke har konstateret en overtrædelse af konkurrenceretten?»

Om de præjudicielle spørgsmål

Om det første og det andet spørgsmål

- 20 Med det første og det andet spørgsmål, der skal behandles samlet, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 23 i forordning nr. 44/2001 skal fortolkes således, at det i en erstatningssag anlagt af en forhandler mod den pågældendes leverandør på grundlag af artikel 102 TEUF er udelukket at anvende en i kontrakten mellem parterne fastsat værnetingsklausul, der ikke udtrykkeligt henviser til tvister vedrørende ansvar som følge af en overtrædelse af konkurrenceretten.
- 21 Det skal i denne forbindelse bemærkes, at det tilkommer den nationale ret, for hvilken en værnetingsklausul påberåbes, ved fortolkning af denne at fastslå, hvilke tvister den finder anvendelse på (dom af 21.5.2015, CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, præmis 67 og den deri nævnte retspraksis).
- 22 Ikke desto mindre bemærkes, at en værnetingsklausul kun kan angå allerede opståede eller fremtidige tvister i anledning af et bestemt retsforhold, hvilket begrænser en værnetingsklausuls rækkevidde til kun at omfatte tvister, som opstår i det retsforhold, i anledning af hvilket klausulen er indgået. Herved skal det undgås, at en part – uden at være klar over det – udsættes for, at en bestemt ret får tildelt kompetencen til at påkende samtlige tvister, der måtte opstå i forholdet til partens medkontrahent, og som udspringer af andre retsforhold end det, i anledning af hvilket værnetingsklausulen er indgået (dom af 21.5.2015, CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, præmis 68 og den deri nævnte retspraksis).
- 23 I lyset af dette formål har Domstolen fastslået, at en klausul, der abstrakt henviser til tvister, der kan opstå i kontraktforholdet, ikke omfatter en tvist vedrørende ansvar uden for kontraktforhold, som en medkontrahent hævder at kunne gøre gældende som følge af den pågældendes adfærd inden for rammerne af et ulovligt kartel (dom af 21.5.2015, CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, præmis 69).
- 24 Da en sådan tvist ikke med rimelighed kunne forudses af den virksomhed, der er offer, herfor på det tidspunkt, hvor den indgik den pågældende aftale, idet den ikke på dette tidspunkt var bekendt med det ulovlige kartel, som omfatter virksomhedens medkontrahent, kan en sådan tvist ikke siges at udspringe af kontraktforholdet (dom af 21.5.2015, CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, præmis 70).
- 25 På denne baggrund fastslog Domstolen, at artikel 23, stk. 1, i forordning nr. 44/2001 tillader, at der i forbindelse med erstatningssøgsmål for tilsidesættelse af kartelforbuddet i artikel 101 TEUF og artikel 53 i aftalen om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde af 2. maj 1992 (EFT 1994, L 1, s. 3) tages hensyn til værnetingsklausuler, som er indeholdt i distributionsaftaler, under forudsætning af, at disse klausuler henviser til tvister vedrørende ansvar som følge af en overtrædelse af konkurrenceretten (dom af 21.5.2015, CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, præmis 72).
- 26 Det skal i lyset af denne retspraksis undersøges, om denne fortolkning af artikel 23 i forordning nr. 44/2001 og begrundelsen herfor tillige gælder for en værnetingsklausul, som påberåbes i anledning af en tvist vedrørende ansvar uden for kontraktforhold, som en medkontrahent hævder at kunne gøre gældende som følge af en overtrædelse af artikel 102 TEUF.
- 27 Dette er tilfældet, når den hævdede konkurrencebegrænsende adfærd ligger uden for det kontraktforhold, inden for hvis ramme værnetingsklausulen er indgået.

- 28 Mens den konkurrencebegrænsende adfærd, som er omhandlet i artikel 101 TEUF, dvs. et ulovligt kartel, principielt ikke er direkte forbundet med et mellem en deltager i dette kartel og en tredjepart indgået kontraktforhold, som kartellet har indvirkning på, kan den konkurrencebegrænsende adfærd, som er omhandlet i artikel 102 TEUF, dvs. misbrug af dominerende stilling, imidlertid netop komme til udtryk i de kontraktforhold, som en virksomhed med en dominerende stilling indgår, herunder ved hjælp af kontraktvilkår.
- 29 Det skal således bemærkes, at den omstændighed, at der under en sag på grundlag af artikel 102 TEUF tages hensyn til en værnetingsklausul, som henviser til en aftale og til det tilsvarende forhold eller til de deraf følgende forhold mellem parterne, ikke kan anses for at medføre, at en af parterne udsættes for, at en bestemt ret får tildelt kompetencen, uden at vedkommende er klar over det, som omhandlet i den i denne doms præmis 22 nævnte retspraksis.
- 30 Henset til samtlige ovenstående betragtninger skal det første og det andet spørgsmål besvares med, at artikel 23 i forordning nr. 44/2001 skal fortolkes således, at det i en erstatningssag anlagt af en forhandler mod den pågældendes leverandør på grundlag af artikel 102 TEUF ikke er udelukket at anvende en i kontrakten mellem parterne fastsat værnetingsklausul, blot fordi denne klausul ikke udtrykkeligt henviser til tvister vedrørende ansvar som følge af en overtrædelse af konkurrenceretten.

Det tredje spørgsmål

- 31 Med det tredje spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 23 i forordning nr. 44/2001 skal fortolkes således, at anvendelsen af en værnetingsklausul i en erstatningssag, anlagt af en forhandler mod den pågældendes leverandør på grundlag af artikel 102 TEUF, afhænger af, at en national eller europæisk myndighed forinden har konstateret en overtrædelse af konkurrenceretten.
- 32 Dette spørgsmål må besvares benægtende.
- 33 Som generaladvokaten har anført i punkt 83 i forslaget til afgørelse, er spørgsmålet om, hvorvidt en konkurrencemyndighed forinden har eller ikke har konstateret en overtrædelse af konkurrencereglerne, således en betragtning, der er uden betydning i forhold til de betragtninger, der bør tillægges vægt ved afgørelsen af, om en værnetingsklausul finder anvendelse under en sag om erstatning for tab, der angiveligt er lidt som følge af en tilsidesættelse af konkurrencereglerne.
- 34 I sammenhæng med artikel 23 i forordning nr. 44/2001 ville en sontring afhængigt af, om en konkurrencemyndighed forinden har eller ikke har konstateret en overtrædelse af konkurrencereglerne, tillige være i strid med det formål om forudsigelighed, der har inspireret denne bestemmelse.
- 35 Ifølge Domstolens faste praksis (jf. i denne retning dom af 13.7.2006, Manfredi m.fl., C-295/04 – C-298/04, EU:C:2006:461, præmis 60 og den deri nævnte retspraksis) og som anført i 3., 12. og 13. betragtning til Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2014/104/EU af 26. november 2014 om visse regler for søgsmål i henhold til national ret angående erstatning for overtrædelser af bestemmelser i medlemsstaternes og Den Europæiske Unions konkurrenceret (EUT 2014, L 349, s. 1), har artikel 101 TEUF og 102 TEUF i øvrigt direkte virkning i forholdet mellem private og medfører rettigheder og forpligtelser for de berørte, som de nationale retsinstanser skal håndhæve. Det følger heraf, at den ret, som enhver, der mener at have lidt skade som følge af en overtrædelse af konkurrenceretten, har til at kræve erstatning for den lidte skade, er uafhængig af, om en konkurrencemyndighed forinden har konstateret en sådan overtrædelse.

- 36 Henset til det ovenstående skal det tredje spørgsmål besvares med, at artikel 23 i forordning nr. 44/2001 skal fortolkes således, at anvendelsen af en værnetingsklausul i en erstatningssag anlagt af en forhandler mod den pågældendes leverandør på grundlag af artikel 102 TEUF ikke afhænger af, at en national eller europæisk myndighed forinden har konstateret en overtrædelse af konkurrenceretten.

Sagsomkostninger

- 37 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Tredje Afdeling) for ret:

- 1) **Artikel 23 i Rådets forordning (EF) nr. 44/2001 af 22. december 2000 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område skal fortolkes således, at det i en erstatningssag anlagt af en forhandler mod den pågældendes leverandør på grundlag af artikel 102 TEUF ikke er udelukket at anvende en i kontrakten mellem parterne fastsat værnetingsklausul, blot fordi denne klausul ikke udtrykkeligt henviser til tvister vedrørende ansvar som følge af en overtrædelse af konkurrenceretten.**
- 2) **Artikel 23 i forordning nr. 44/2001 skal fortolkes således, at anvendelsen af en værnetingsklausul i en erstatningssag anlagt af en forhandler mod den pågældendes leverandør på grundlag af artikel 102 TEUF ikke afhænger af, at en national eller europæisk myndighed forinden har konstateret en overtrædelse af konkurrenceretten.**

Underskrifter